

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในบรรดาโรคติดต่อร้ายแรงทั้งหลายนั้นโรคเอดส์ (AIDS) ซึ่งมีชื่อเต็มว่า Acquired Immune Deficiency Syndrome นับเป็นโรคชนิดใหม่ที่มีความรุนแรงกำลังระบาดไปทั่วทุกทวีป และยังไม่สามารถหาวิธีรักษาที่มีประสิทธิภาพได้ในขณะนี้ โรคเอดส์¹ หมายถึงกลุ่มอาการที่มีภาวะพร่องของภูมิคุ้มกันซึ่งเกิดขึ้นภายหลังคลอดหรือซึ่งมิได้ เป็นโดยกำเนิดมักเป็นในผู้ชายรักร่วมเพศ และในคนที่ติดยาเสพติดโดยการฉีด สาเหตุเกิดจากการติดเชื้อไวรัส HTLV-III (Human T cell Leukemia Virus Type III) T lymphocyte ของคนไข้ทำให้ภาวะภูมิคุ้มกันของคน ๆ นั้น เสียไป จึงทำให้เกิดการติดเชื้อและเป็นโรคมะเร็งบางชนิดได้ง่ายกว่าคนปกติ

โรคเอดส์ได้ถูกค้นพบ เป็นครั้งแรกในประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อ พ.ศ. 2524 โดยพบว่า ผู้ชายที่มีพฤติกรรมรักร่วมเพศหรือเกย์จำนวน 4 คน ที่นครลอสแอนเจลิส รัฐแคลิฟอร์เนีย ซึ่งเป็นคนหนุ่มอายุราว ๆ 30 ปี เดิมเป็นคนที่มีสุขภาพแข็งแรงดีมาโดยตลอด เกิดเป็นมะเร็งของหลอดเลือด (Kaposi's Sarcoma) ซึ่งไม่เคยพบในกลุ่มคนอายุน้อย ๆ มาก่อนแต่เคยพบในคนอายุราว ๆ 50-60 ปี และไม่เป็นอะไรมาก ไม่ร้ายกาจจนทำให้ถึงแก่ชีวิต แต่ปรากฏว่าคนหนุ่มอายุ 30 ปีนี้ เป็นแบบร้ายแรงและถึงแก่กรรม จึงทำให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขเริ่มสนใจและให้มีรายงานโรคนี้อีกขึ้น² ต่อมาในเมืองใหญ่ ๆ ของประเทศสหรัฐอเมริกา เช่น นิวยอร์ก ลอสแอนเจลิส และซานฟรานซิสโก ก็มีรายงานกันมากมายจนถึงเดือนมกราคม 2530 พบว่ามีประชาชนที่ปรากฏอาการของโรคเอดส์ในสหรัฐอเมริกาถึง 29,435 คน และมีผู้เสียชีวิตเพราะโรคนี้อีกแล้ว

1 ประพันธ์ ภาณุภาค, "โรคเอดส์" (กรุงเทพมหานคร : คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), (ม.ป.ป.), หน้า 2, (อัดสำเนา).

2 อนุวัตร ลิมสุวรรณ, "โรคเอดส์", เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องการสัมมนาเชิงวิชาการเกี่ยวกับโรคเอดส์ ณ โรงแรมภูเก็ทเมอร์ลิน จังหวัดภูเก็ต, 2528 หน้า 1-6.

16,667 คน ทั้งนี้เป็นตัวเลขจากศูนย์ควบคุมโรคเมืองแอตแลนต้า รัฐจอร์เจีย นอกจากนี้ยังได้คาดประมาณว่า ภายในสิ้นปี 2534 จะมีผู้เป็นโรคเอดส์ถึง 270,000 คน และจะเสียชีวิตเพราะโรคนีถึง 179,000 คน³ จากสถิติขององค์การอนามัยโลก เท่าที่รับรายงานจนถึงวันที่ 1 เมษายน 2530 มีผู้ป่วยโรคเอดส์ทั้งสิ้นจำนวน 45,700 ราย ใน 102 ประเทศ ซึ่งองค์การอนามัยโลกคาดว่าหากได้รับรายงานครบถ้วนสมบูรณ์ และมีระบบการเฝ้าระวังโรคที่ดี อาจพบผู้ป่วยถึง 100,000 ราย นอกจากนี้คาดว่าจะยังมีกลุ่มผู้ติดเชื้อไวรัสโรคเอดส์ โดยไม่ปรากฏอาการป่วยแต่สามารถแพร่เชื้อไปสู่บุคคลอื่นได้อีกประมาณ 5 - 10 ล้านคน และจะเพิ่มจำนวนขึ้นอีกเป็น 50 - 100 ล้านราย ในปี พ.ศ. 2534 จึงนับว่าเป็นปัญหาสำคัญทางสาธารณสุขของโลก⁴ จากการติดตามผู้ป่วยพบว่าผู้ป่วยนาน 2 ปีจะตายประมาณ 80 % และผู้ป่วยเกิน 5 ปี มักจะตายเกือบหมด นอกจากเป็นโรคที่ทำให้ตายแล้ว การเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นเป็นการทุพขุทธ์ทรมาณ เพราะเป็นปัญหาทางด้านสังคม เช่น ผู้รักษาไม่กล้าใกล้ชิดผู้ป่วยเพราะกลัวติดโรคทำให้ผู้ป่วยเสียสุขภาพจิต นอกจากนั้นทางเศรษฐกิจก็เสียหายอย่างมากมาย⁵ เพราะค่ายารักษาผู้ป่วยโรคเอดส์แต่ละรายจะตกประมาณรายละ 50,000 - 150,000 เหรียญสหรัฐต่อปี⁶

เนื่องจากการแพร่กระจายของโรคเอดส์นี้มีโอกาสเป็นไปได้โดยง่ายและรวดเร็ว เช่นเดียวกับโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์อื่นๆ ซึ่งถ้าไม่มีมาตรการควบคุมและป้องกันอย่างมีประสิทธิภาพ โรคนี้ก็จะสามารถแพร่กระจายไปได้อย่างกว้างขวางทั่วโลก ดังตัวอย่างการติดต่อของกามโรค (ซิฟิลิส) ที่ขยายขอบเขตออกไปไพศาลจากเด็กสาวอายุ 13 ปีคนหนึ่งในนครชิคาโก ซึ่ง ดร. เซอร์แมน เอ็นบัน เอ เซน ได้ยกตัวอย่างการติดต่อของกามโรคในที่ประชุมของรัฐบาลอเมริกันฟัง

³ บรูซ ฮาว, "ฤทธิ์เอดส์", ไทยรัฐ, 22 มกราคม 2530, หน้า 2.

⁴ "เอดส์เป็นแล้วตายทุกราย", สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์, ปีที่ 34 ฉบับที่ 7
26 กรกฎาคม - 1 สิงหาคม 2530, หน้า 17.

⁵ อนุวัตร ลิมสุวรรณ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 1 - 6.

⁶ ออมสิน บุณย์ศักดิ์, "เอดส์ อดีต ปัจจุบันและอนาคต", เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงวิชาการเกี่ยวกับโรคเอดส์ ณ โรงแรมภูเก็ทเมอร์ลิน จังหวัดภูเก็ต, 2528 หน้า 5-4.

เกี่ยวกับรัษฎบัญญัติควบคุมกาโรคเมื่อ ค.ศ. 1938⁷

ในกรณีของประเทศไทย เป็นที่ยอมรับกันว่าได้มีผู้ป่วยโรคเอดส์เกิดขึ้นเมื่อปี 2527⁸ และจนถึงเดือนสิงหาคม 2530 นี้ ได้พบผู้ป่วยโรคเอดส์แล้วรวม 11 ราย เป็นชาวไทย 7 ราย (ตายแล้ว 4 ราย เหลือ 3 ราย) และชาวต่างประเทศอีก 4 ราย ซึ่งให้ออกนอกประเทศไปแล้วทันที ผู้ป่วยโรคเอดส์ทั้ง 11 ราย เป็นชายทุกคน⁹ และประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 59 ของประเทศที่มีผู้คนป่วยด้วยโรคเอดส์ทั้งหมด 110 ประเทศ¹⁰

รัฐบาลได้ตระหนักในพิษภัยและความร้ายแรงของโรคเอดส์เป็นอย่างยิ่ง กระทรวง - สาธารณสุข จึงได้ประกาศให้โรคเอดส์เป็นโรคติดต่อที่ต้องแจ้งความตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม 2528 เพื่อให้สามารถค้นหาผู้ป่วยโรคเอดส์ได้ทันทั่วทั้ง นอกจากนั้นยังได้ประสานงานกับกระทรวง - มหาดไทย ในการออกกฎกระทรวงมหาดไทยตามความในพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2528 โดยให้โรคเอดส์เป็นโรคต้องห้าม มิให้เข้ามาในราชอาณาจักรไทย และสามารถกักกันหรือให้ออกนอกราชอาณาจักรไทยได้ ซึ่งบังคับใช้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 นอกจากนี้ยังได้ประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยจัดตั้งในรูปคณะกรรมการประสานงาน เพื่อควบคุมโรคเอดส์ขึ้นตั้งแต่วันที่ 5 สิงหาคม 2528¹¹

7 เพียร เวชบูล และสวัสดิ์ ตัณฑุทธิ์ , กาโรค (พระนคร : โรงพิมพ์ประชาช่าง 2494) , หน้า 160 - 163.

8 ประพันธ์ ภานภาค , คำบรรยายในการสัมมนาทางวิชาการโรคเอดส์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์, 24 กรกฎาคม 2528.

9 ธีระ รามสุต. รองอธิบดีกรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข. สัมภาษณ์, 31 สิงหาคม 2530.

10 "เอดส์เป็นแล้วตายทุกราย", เรื่องเดียวกัน, หน้า 14 - 15.

11 ศูนย์ประสานงานวิชาการ, กรมควบคุมโรคติดต่อ, "โรคเอดส์", เอกสารเผยแพร่ (ม.ป.ป.), หน้า 4.

AIDS as of July 31, 1987.							
1. U.S.A.	37019	26. Burundi	128	54. Jamaica	16	84. Lebanon	3
2. Brazil	1895	27. Sweden	120	55. Cambia	14	85. Saint Lucia	3
3. France	1672	28. Ivory Coast	118	56. Panama	14	86. Saint Vincent	3
overseas	116	29. Bahama	86	57. Malawi	13	87. Suriname	3
4. Uganda	1130	30. Argentina	78	58. Botswana	12	88. Antigua	2
5. Tanzania	1130	31. South Africa	70	59. Thailand	11	89. Belize	2
6. Germany (west)	1089	32. Venezuela	69	60. Paraguay	10	90. Benin	2
7. Canada	1000	33. Colombia	57	61. Yugoslavia	10	91. Cayman Island	2
8. Haiti	851	34. Zimbabwe	57	62. El Salvador	9	92. China	2
9. United Kingdom	791	35. Bermuda	55	63. India	9	93. Guyana	2
10. Rwanda	705	36. Portugal	54	64. Peru	9	94. Poland	2
11. Italy	664	37. Norway	45	65. Qatar	9	95. Romania	2
12. Australia	481	38. Japan	43	66. Uruguay	8	96. Sri Lanka	2
13. Mexico	407	39. Greece	41	67. Czechoslovakia	7	97. Tunisia	2
14. Spain	357	40. Barbados	39	68. Luxemburg	7	98. Turks and Caicos Islands	2
15. Kenya	285	41. New Zealand	39	69. Angola	6	99. Bolivia	1
16. Netherlands	260	42. Israel	38	70. Swaziland	6	100. Bulgaria	1
7. Congo	250	43. U.S.A.	32	71. Malta	5	101. Chad	1
18. Zambia	250	44. Chile	28	72. Algeria	5	102. Indonesia	1
19. Belgium	230	45. Cameroon	25	73. Nigeria	5	103. Lesotho	1
20. Switzerland	227	46. Guatemala	22	74. Cape Verde	4	104. Liberia	1
21. Central Africa Republic	202	47. Costa Rica	20	75. Grenada	4	105. Malaysia	1
22. Dominican Republic	200	48. Honduras	20	76. Hong Kong	4	106. Maldives	1
23 Republic	150	49. Finland	19	77. Iceland	4	107. Mozambique	1
23. Denmark	145	50. Ireland	19	78. Philippines	4	108. Republic of Korea	1
24. Ghana	145	51. Turkey	19	79. Cuba	3	109. Saint Christopher	1
25. Tobago	134	52. Eastern Mediterranean Region	18	80. Cyprus	3	110. Singapore	1
		53. Ecuador	18	81. Dominica	3		
				82. Germany (East)	3		
				83. Hungary	3		

12 "เอดส์ เป็นแล้วตายทุกราย". เรืองเดียวกัน หน้า 15.

กระทรวงสาธารณสุข คณะแพทยศาสตร์ทุกมหาวิทยาลัยในประเทศไทย และองค์กรเอกชนหลายแห่งได้มีบทบาทในการให้ข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์แก่ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มคนที่เสี่ยงต่อการติดโรคสูง เช่น กลุ่มชายรักร่วมเพศและหญิงอาชีพพิเศษ พร้อมกับแนะนำวิธีป้องกันต่าง ๆ ตั้งแต่ปลายปี 2526 จนถึงปัจจุบันกรมควบคุมโรคติดต่อ และหน่วยงานที่รับผิดชอบของกระทรวงสาธารณสุขได้ทำการสำรวจโรคเอดส์ ในกลุ่มคนที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคนีมาโดยตลอด เมื่อตรวจพบคนที่ติดโรคแต่ละรายก็จะมีการติดตามผู้สัมผัสโรคคนอื่น ๆ มาตรวจเพิ่มเติม¹³ เพื่อจะได้เฝ้าระวังติดตามตลอดจนให้คำแนะนำ คำปรึกษา เพื่อป้องกันไม่ให้เชื้อแพร่กระจายไปสู่บุคคลอื่น กระทรวงสาธารณสุขได้ดำเนินการจัดตั้งคลินิกสุขภาพชาย เพื่อตรวจหาผู้ป่วยและผู้ติดเชื้อแก่กลุ่มชายรักร่วมเพศโดยเฉพาะ นอกจากนี้ยังปรับปรุงขีดความสามารถทางห้องปฏิบัติการให้สามารถวินิจฉัยโรคเอดส์ได้ อีกทั้งจัดเตรียมสถานพยาบาลเพื่อแยกผู้ป่วยที่เป็นชาวต่างประเทศเพื่อรอการส่งตัวออกนอกราชอาณาจักรตลอดจนการให้คำแนะนำ คำปรึกษา และ เฝ้าติดตามผู้ติดเชื้อโรคเอดส์อย่างใกล้ชิด¹⁴

อย่างไรก็ดี เพื่อให้การดำเนินการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึงเพียงพอ กระทรวงสาธารณสุขได้จัดทำ "โครงการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์" ขึ้น ซึ่งเป็นโครงการ 4 ปี เริ่มตั้งแต่ปีงบประมาณ 2531-2534 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการแพร่กระจายโรคเอดส์ภายในประเทศ และลดอัตราการป่วยและติดเชื้อมันเกิดจากโรคนี้นิ่ง¹⁵

¹³ ประพันธ์ ภาณุภาค, "โรคเอดส์และตัวท่านปี 30" เอกสารประกอบการประชุมเรื่อง ป้องกันและควบคุมโรค AIDS ในประเทศไทย, กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข, (ม.ป.ป.), หน้า 9.

^{14, 15} สุรินทร์ พินิจพงศ์, เอกสารประกอบการประชุมเรื่อง การพัฒนาวิชาการเพื่อ งานควบคุมโรคติดต่อ, เอกสารประกอบการอภิปรายหมู่ เรื่องการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ (ปีงบประมาณ 2531 - 2534), กระทรวงสาธารณสุข, (ม.ป.ป.), หน้า 3 - 4.

จากสถิติของผู้ป่วยโรคเอดส์ปรากฏว่า 3 ใน 4 เป็นเพศชายที่มีพฤติกรรมรักร่วมเพศ หรือชายที่ชอบสองเพศ รองลงมาเป็นพวกที่ติดยาเสพติดโดยการฉีดเข้าเส้นเลือด ดังนั้นคนที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคเอดส์ก็คือคนที่ชอบมีเพศสัมพันธ์กับคนเหล่านั้นนั่นเอง¹⁶ (ดูจากตารางที่ ข) จากตารางในกลุ่มผู้ใหญ่ประมาณ 90% จะมีอายุอยู่ระหว่าง 20-49 ปี (ช่วงอายุ sexually active) เป็นผู้ชาย 60% ผู้ชาย 25% สเปย์ 14% เป็นเพศชายถึง 94% และปัจจัยร่วมในการเกิดโรคคือมีพฤติกรรมรักร่วมเพศถึง 73.4% จากยาเสพติด (ใช้เข็มร่วมกัน) 17% โรคเลือด 0.7% ส่วนในเด็กป่วย 113 คน มี 81 คน (72%) มาจากครอบครัวที่พ่อแม่เป็นเอดส์ ซึ่งมีอายุอยู่ในระหว่าง 4 เดือน ถึง 4 ปี

บีเบอร์ (Beber)¹⁷ ผู้ศึกษาเรื่องเกย์มานานนับ 20 ปี ให้ตัวเลขโดยเฉลี่ยของ "ชายรักร่วมเพศ" ว่าปัจจุบันมีประมาณ 5% ของผู้ชายทั่วโลก คำนวณง่าย ๆ ก็คือ ในจำนวนผู้ชาย 20 คนจะเป็นเกย์ 1 คน สำหรับในประเทศไทยเรานั้นถึงแม้ยังไม่มีใครศึกษาถึงตัวเลขแท้จริงของจำนวนเกย์ แต่จากการสำรวจของนายแพทย์สมนึก วิบูลเสธ อดีตนายกสมาคมต่อต้านการโรคแห่งประเทศไทยประมาณการว่าในจำนวนประชากรไทยราว 50 ล้านคนนั้นจะมีเกย์ปะปนอยู่ด้วยถึง 5 แสนคน แต่นายแพทย์เทพนม เมืองแมน¹⁸ ประมาณการว่าเกย์ในประเทศไทยมีประมาณ 2 แสนคน

สำหรับในกรุงเทพมหานครนั้น จากตัวเลขของทางการระบุว่า¹⁹ บาร์ ไนต์คลับ ซึ่งเปิดบริการลูกค้าเกย์มีประมาณ 26 แห่ง โดยแต่ละแห่งมีชายให้บริการราวแห่งละ 40 - 80 คน ซึ่งหมายถึงมีเกย์รวมทั้งสิ้นกว่า 1,300 - 2,000 คน (กลางปี 2528) ที่มีอาชีพให้บริการจำนวนนี้ยังไม่รวมถึงแขกประจำและแขกจรซึ่งมีทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยลูกค้าของ

¹⁶ อนุวัตร ลัมสุวรรณ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 1-12, 1-16.

¹⁷ อนุสรณ์ บุญชิต และถิรนนท์ อนุวัช, เอดส์ : สดทางรักของเกย์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญผล, 2529) หน้า 11.

¹⁸ เทพนม เมืองแมน, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, สัมภาษณ์, 4 สิงหาคม 2530.

¹⁹ อนุสรณ์ บุญชิต และถิรนนท์ อนุวัช, เรื่องเดียวกัน, หน้า 12, 117, 119.

ตารางที่ ข

ตารางแสดงกลุ่มผู้ป่วยโรคเอดส์ในสหรัฐอเมริกา

ตั้งแต่เริ่มพบจนถึงเดือน เมษายน 2528

กลุ่มคน	ราย	%
<u>ผู้ใหญ่</u>		
รักร่วม เพศ/สองเพศ	7,261	73.4
ใช้เข็มฉีดยาร่วมกัน	1,685	17.0
โรคเลือด เฮโมฟิล เลีย	65	0.7
รักหลายเพศ	81	0.8
ได้รับการถ่ายเลือด	134	1.4
ไม่ทราบปัจจัยร่วม	661	6.7
รวม	9,887	100.0
<u>เด็ก</u>		
พ่อแม่ เป็นเอดส์	81	71.7
โรคเลือด เฮโมฟิล เลีย	6	5.3
ได้รับการถ่ายเลือด	15	13.3
ไม่ทราบปัจจัยร่วม	11	9.7
รวม	113	100.0
รวมทั้งหมด	10,000	100.0

๒๐ MMWR 34: 245-248, 1985, อ้างถึงใน อนุวัตร ลัมสุวรรณม, เรื่องเดียวกัน,

แต่ละแห่งมีจำนวนตั้งแต่ 200 - 1,000 คน และถ้าคำนวณตัวเลขออกมาแล้วจะเห็นว่า กรุงเทพมหานคร เป็นแหล่งที่มีชายรักร่วมเพศรวมกันอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งจะเห็นได้ว่าบุคคลกลุ่มนี้นับว่าเป็นบุคคลที่มีอัตราการเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรค เอดส์สูงมากที่สุดทีเดียว

นอกจากนี้กลุ่มหญิงอาชีพพิเศษก็เป็นอีกพวกหนึ่งที่มีอัตราเสี่ยงในการที่จะติดเชื้อโรคเอดส์สูงเช่นกัน เนื่องจากยังขาดความรู้ ความเข้าใจและการป้องกันเกี่ยวกับโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ซึ่งเป็นโรคที่คนกลุ่มนี้มีโอกาสสัมผัสสูง จากรายงานการติดต่อของโรคเอดส์โดยการร่วมเพศกับเพศตรงข้ามที่เป็นโรคเอดส์ (heterosexual contacts) นั้นพบว่า 49 รายใน 54 ราย (91 %) เป็นสตรี ซึ่งเป็นการแสดงว่าผู้หญิงติดโรคเอดส์ได้ง่ายกว่าผู้ชายถึง 9 เท่า ถ้าไปสัมผัสกับคนที่ เป็นโรค หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ผู้ชายที่ไปสัมผัสกับหญิงที่เป็นโรคเอดส์โอกาสที่ตัวเองจะติดโรคนั้นมาแม้จะมีได้แต่ก็ค่อนข้างน้อย²¹ และผู้เชี่ยวชาญได้สำรวจพบตัวเลขของคนใช้โรคเอดส์ในเคนย่า ระหว่างปี พ.ศ. 2523 - 2528 ว่าเพิ่มขึ้นจาก 4% มาเป็น 59% ในกลุ่มของผู้หญิงที่มีอาชีพค้าประเวณีในไนโรบี ซึ่งเป็นผลที่ทำให้เกิดอันตรายเสี่ยงอย่างสูงระหว่างแม่และเด็กจำนวนมาก เนื่องจากหญิงโสเภณีโดยปกติมักจะไม่ได้เปิดเผยถึงการมีลูกของตนเอง²² นอกจากนี้ในอาฟริกายังพบว่าโสเภณีเป็นแหล่งกระจายเชื้อเอดส์โดยผู้ชายไปติดเข้ามาแล้วนำมาติดภรรยาและครอบครัว²³

สำหรับหญิงอาชีพพิเศษในประเทศไทยนั้นคาดคะเนว่า มีทั้งหมดราว 5 - 6 แสน²⁴ แต่เนื่องจากการค้าประเวณี เป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายตามพระราชบัญญัติปราบการค้าประเวณี พ.ศ. 2530²⁵ ประเทศไทยจึงไม่มีโสเภณีตามกฎหมายตั้งแต่พระราชบัญญัติฉบับนั้นประกาศใช้ออกมา แต่ตามข้อเท็จจริงแล้วมีการค้าประเวณีอยู่โดยทั่วไป โดยแอบแฝงมาในรูปแบบธุรกิจประเภทต่าง ๆ เช่น

21 ประพันธ์ ภาณุภาค, เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

22 "เด็ก : เขี่ยรายต่อไปของเอดส์" เดลินิวส์, วันที่ 4 สิงหาคม 2530, หน้า 11.

23 อนุวัตร สัมสุวรรณ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 1-23.

24 เทพนม เมืองแมน, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, สัมภาษณ์,

4 สิงหาคม 2530.

25 ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 77 พ.ศ. 2530, หน้า 894 - 901.

สถานอาบอบนวด บาร์ ในที่คลับ ร้านอาหาร และแม้กระทั่งมีการแอบค้าประเวณีโดยตรง ตามโรงแรม โรงน้ำชา และสำนักต่าง ๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นการผิดกฎหมายทั้งสิ้น ฉะนั้นในปัจจุบันจะหาจำนวนหญิงอาชีพพิเศษที่แท้จริงจึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก จึงขอ นำจำนวนหญิงอาชีพพิเศษในประเทศไทยตามแหล่งบริการต่าง ๆ เมื่อปี พ.ศ. 2507 มาแสดงไว้ในตารางที่ ค

ตารางที่ ค

จำนวนสถานบริการที่มีหญิงอาชีพพิเศษในประเทศไทย พ.ศ. 2507

ชนิดของสถานบริการ	จำนวนสถานบริการ	จำนวนหญิงอาชีพพิเศษ
1. สำนักบุคคลอาชีพพิเศษ (ช่องโสะ เกมิ)	9,367 (46.6%)	171,973 (40.3%)
2. โรงแรม	2,189 (10.9%)	25,719 (6.0%)
3. สถานบริการอาบอบนวด	1,589 (7.9%)	32,162 (7.5%)
4. บาร์ และในที่คลับ	4,314 (21.4%)	181,615 (42.6%)
5. โรงน้ำชา	102 (0.5%)	908 (0.2%)
6. สถานที่อื่น ๆ	2,562 (12.7%)	14,531 (3.4%)
รวมทั้งหมด	20,123 (100%)	426,908 (100%)

ข้อมูลจากกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2507

ข้อมูลจากกระทรวงสาธารณสุข ในปี พ.ศ. 2529²⁶ พบว่า มีประชาชนที่ป่วยเป็นกามโรคมารับการรักษาถึง 412,773 ราย และมีจำนวน 233,605 ราย คิดเชื่อกามโรคมาจากหญิงอาชีพพิเศษซึ่งคิดเป็น 56.59% ของผู้ป่วยเป็นกามโรคทั้งหมด ฉะนั้นแหล่งแพร่เชื่อกามโรคที่สำคัญที่สุดคือหญิงอาชีพพิเศษตามแหล่งต่าง ๆ ที่ทั้งถูกต้องและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

²⁶ กอังกามโรค กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข, สถิติกามโรคประจำปีงบประมาณ 2529, (ม.ป.ป.) หน้า 6.

อย่างไรก็ตามกรุงเทพมหานครก็นับได้ว่า เป็นแหล่งที่มีหญิงอาชีพพิเศษมากที่สุดจังหวัดหนึ่ง ถึงแม้ว่าจะไม่ทราบจำนวนแน่นอนเพราะเป็นอาชีพที่ผิดกฎหมาย แต่ก็สามารถประมาณการได้จากแหล่งแพร่เชื้อกามโรคในเขตกรุงเทพมหานคร ที่ได้รับรายงานจากกรมควบคุมโรคติดต่อ (คูตารางที่ ง) และจำนวนแหล่งบริการในเขตกรุงเทพมหานครที่ได้รับรายงานจากกรมตำรวจ (คูตารางที่ จ) โดยเทียบกับผลงานวิจัยของเทนม เมืองแมน และสมศักดิ์ นันดา²⁷ ซึ่งพบว่า หญิงอาชีพพิเศษ 41% ที่เคยเป็นกามโรค แต่มีเพียง 8% เท่านั้นที่ได้รับการรักษาจากหน่วยงานของรัฐ จากการประมาณการนี้เราจะได้จำนวนหญิงอาชีพพิเศษในกรุงเทพมหานครประมาณ 1 แสนคน นับได้ว่ากลุ่มหญิงอาชีพพิเศษนี้เป็นกลุ่มใหญ่ทีเดียวที่มีอัตราการเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคเอดส์สูง จึงควรเร่งหามาตรการที่จะควบคุมป้องกันโรคเอดส์อย่างมีประสิทธิภาพ

²⁷ เทนม เมืองแมน และสมศักดิ์ นันดา, ความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติของพนักงานหญิงอาบอบนวดใน กทม. จำนวน 1,000 คน เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว การตั้งครรก การทำแท้ง กามโรค และการติดยาเสพติด พ.ศ. 2522

ตารางที่ ง

แหล่งแพร่เชื้ออหิวาต์ตามสถานบริการที่หญิงอาชีพพิเศษ เป็นอหิวาต์ทำงานอยู่
ในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2529²⁸

แหล่งแพร่เชื้ออหิวาต์	จำนวน (แห่ง/คน)
1. สำนักบุคคลอาชีพพิเศษ (ช่อง)	66/243
2. โรงแรม	80/676
3. สถานบริการ อาบ อบ นวด	203/901
4. บาร์ ไนต์คลับ	164/863
5. โรงน้ำชา	37/651
6. สถานบริการอื่น ๆ ที่มีการประกอบอาชีพพิเศษแฝงอยู่	480/2,293
รวม	1,030/5,627

ตารางที่ จ

จำนวนสถานบริการในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีหญิงอาชีพพิเศษ พ.ศ. 2530
ตามมาตรา 3 (1) (2) (3) (4)²⁹

สถานบริการ	จำนวน
1. ไนต์คลับ บาร์ และภัตตาคาร ซึ่งมีการเต้นรำ รำวง หรือรองเงง	105 แห่ง
2. โรงน้ำชาหรือภัตตาคาร "ป้อน"	49 แห่ง
3. สถาน อาบ อบ นวด, ร้านตัดผม	118 แห่ง
4. ร้านอาหารที่มีการแสดงดนตรี และอื่น ๆ	1,087 แห่ง
รวม	1,357 แห่ง

²⁸ กองควบคุมการโรค กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข,
สถิติการโรคประจำปีงบประมาณ 2529, (ม.ป.ป.) หน้า 10.

²⁹ กรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2530.

มาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาระบาดโรคเอดส์ในขณะนี้ก็คือ การติดตามศึกษาค้นคว้าทางการแพทย์อย่างใกล้ชิด การให้บริการข้อมูลข่าวสาร และการศึกษา (Information Education and Communication) และการปลุกจิตสำนึกให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาระบาดโรคเอดส์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางเพศ และพฤติกรรมการศึกษาเสพติดในกลุ่มที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคเอดส์สูง อันได้แก่ กลุ่มชายรักร่วมเพศ กลุ่มหญิงอาชีพพิเศษ เป็นต้น โดยจะต้องดำเนินการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสาร การให้ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์อย่างจริงจังต่อเนื่อง เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายรู้จักวิธีการป้องกันอย่างได้ผล ซึ่งกระทรวงสาธารณสุข สื่อมวลชนต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชน รวมทั้งองค์กรเอกชนต่าง ๆ หลายแห่งต่างก็ตระหนักถึงภัยจากโรคเอดส์นี้ และได้ดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เรื่องราวเกี่ยวกับโรคเอดส์เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มหญิงอาชีพพิเศษ และชายรักร่วมเพศ

กรุงเทพมหานคร เป็น เมืองหลวงของประเทศซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นศูนย์รวมของทุกสิ่ง และเป็นเมืองที่มีหญิงอาชีพพิเศษและชายรักร่วมเพศอยู่เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีชาวต่างประเทศจากประเทศที่มีอัตราการเกิดโรคนีสูงเดินทางเข้ามาในกรุงเทพฯ เป็นจำนวนมากด้วย ดังนั้นโอกาสที่โรคเอดส์จะแพร่ระบาดก็มีโอกาสสูงมากเช่นกัน ด้วยเหตุผลดังกล่าวกรุงเทพมหานครจึงเหมาะที่จะเป็นพื้นที่ศึกษาการเปิดรับข่าวสารทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับความรู้ ทัศนคติ และการป้องกันโรคเอดส์ในหญิงอาชีพพิเศษ และชายรักร่วมเพศ เพื่อเป็นการประเมินผลการเผยแพร่กระจายข่าวสารของกระทรวงสาธารณสุข สื่อมวลชนและองค์กรเอกชนต่าง ๆ ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งก็เพื่อเป็นแนวทางพัฒนา แก้ไข และปรับปรุง การเผยแพร่ข่าวสารของหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง "โครงการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์" ในปี 2531-2534 ในเรื่องความรู้และการป้องกันโรคเอดส์ รวมทั้งการให้ความรู้ทางด้านสุขอนามัยด้านอื่น ๆ ได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเพื่อทราบถึงพฤติกรรม การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับความรู้และการป้องกันโรคเอดส์ของหญิงอาชีพพิเศษ และชายที่มีพฤติกรรมรักร่วมเพศ โดยตั้งวัตถุประสงค์ในการศึกษาไว้ดังนี้

1. เพื่อสำรวจการเปิดรับข่าวสารโดยทั่วไปและศึกษาถึงพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับความรู้ และการป้องกันโรคเอดส์
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้าน ประชากร เศรษฐกิจ สังคม (อายุ, ระดับการศึกษา, รายได้, ระยะเวลาในการประกอบอาชีพ หรือมีพฤติกรรมรักร่วมเพศในชาย) กับพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ และการป้องกันโรคเอดส์
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารกับความรู้ และการป้องกันโรคเอดส์
4. เพื่อเปรียบเทียบการรับข่าวสารเกี่ยวกับความรู้ และการป้องกันโรคเอดส์ ระหว่างหญิงอาชีพพิเศษกับชายที่มีพฤติกรรมรักร่วมเพศ

สมมติฐานในการวิจัย

1. ปัจจัยทางด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ระยะเวลาในการประกอบอาชีพหรือมีพฤติกรรมรักร่วมเพศในชาย มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร
2. ปัจจัยทางด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ระยะเวลาในการประกอบอาชีพหรือมีพฤติกรรมรักร่วมเพศในชาย มีความสัมพันธ์กับความรู้และการป้องกันโรคเอดส์
3. พฤติกรรมเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับความรู้และการป้องกันโรคเอดส์
4. หญิงอาชีพพิเศษ และชายที่มีพฤติกรรมรักร่วมเพศ มีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ และการป้องกันโรคเอดส์แตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตมุ่งศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับความรู้ และการป้องกันโรคเอดส์ในหญิงอาชีพพิเศษและชายรักร่วมเพศ เฉพาะในกรุงเทพมหานคร โดยส่วนหนึ่งศึกษาจากหญิงอาชีพพิเศษที่มารับบริการจากคลินิกสถานกามโรค บางรัก สาธรใต้ หญิงอาชีพพิเศษอีกส่วนหนึ่ง จากสถานบริการทางเพศที่มีอยู่ในกรุงเทพมหานคร โดยการสุ่มตัวอย่าง

จากสถานบริการแหล่งใหญ่ ๆ 4 แห่ง คือ พัฒนพงศ์ บางขุนพรหม เพชรบุรีตัดใหม่และสุขุมวิท (เฉพาะสถานบริการที่ให้ความร่วมมือเท่านั้น) ส่วนชายรักร่วมเพศนั้นศึกษาจากชายที่มารับบริการ จากคลินิกสุขภาพชาย พัฒนพงศ์

ผลที่ได้รับจะสามารถอธิบายพฤติกรรมของกลุ่มชายรักร่วมเพศได้ เฉพาะในหมู่ผู้มารับบริการจากคลินิกสุขภาพชายพัฒนพงศ์ เท่านั้น

การเลือกขนาดของตัวอย่าง

1. ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างจากรายชื่อหญิงอาชีพพิเศษ ที่มาตรวจสุขภาพจากคลินิกสถาน กามโรค บางรัก ในแต่ละวัน ภายในระยะเวลา 1 เดือน ประมาณ 100 คน
2. สุ่มตัวอย่างหญิงอาชีพพิเศษจากสถานบริการต่าง ๆ ตามแหล่งใหญ่ ๆ ในกรุงเทพฯ 4 แห่ง คือ พัฒนพงศ์ เพชรบุรีตัดใหม่ บางขุนพรหมและสุขุมวิท (เฉพาะสถานบริการที่ให้ความร่วมมือ) จำนวน 100 คน
3. สุ่มตัวอย่างจากรายชื่อชายที่มีพฤติกรรมรักร่วมเพศ ที่มาตรวจสุขภาพจากคลินิกสุขภาพชาย ทั้งที่มารับบริการใหม่และที่ได้รับการตรวจเลือกแล้วจำนวน 100 คน

นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

การเปิดรับข่าวสาร

หมายถึง ความบ่อยครั้งในการเปิดรับข่าวสารโดยทั่วไปและการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับโรคเอดส์และการป้องกันมิให้เป็นโรคจากสื่อต่าง ๆ คือ สื่อบุคคล สื่อมวลชน และสื่อเฉพาะกิจ

- สื่อบุคคล หมายถึง แพทย์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ญาติ เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมอาชีพ
- สื่อมวลชน หมายถึง วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ รายวัน นิตยสารบันเทิง ภาพยนตร์
- สื่อเฉพาะกิจ หมายถึง เอกสารเผยแพร่การป้องกันโรคเอดส์ ป้ายประกาศ แผ่นพับ แผ่นปลิว

โรคเอดส์

หมายถึง โรคภูมิคุ้มกันบกพร่อง (Acquired Immune Deficiency Syndrome, AIDS) เกิดจากเชื้อไวรัส

*ความรู้และการ หมายถึง ความรู้ที่ได้รับจากสื่อต่าง ๆ ในเรื่องเกี่ยวกับโรคเอดส์ การติดต่อ
ป้องกันโรคเอดส์³⁰ อาการของโรค วิธีป้องกัน และสถานที่ตรวจโรค ดังต่อไปนี้

1. โรคเอดส์ คือโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์โรคหนึ่ง เป็นโรคติดต่อร้ายแรง เป็นแล้วทำให้ภูมิคุ้มกันโรคของร่างกายบกพร่อง ทำให้เกิดโรคต่าง ๆ ที่เป็นอันตรายถึงชีวิตได้ง่ายกว่าคนปกติ และปัจจุบันยังไม่มียาที่รักษาโรคเอดส์ให้หายขาดได้
2. โรคเอดส์ มักจะเกิดในพวกรักร่วมเพศชายที่เปลี่ยนคู่ม้อย ๆ อาจเกิดในพวกรักร่วมเพศได้ ทารกในครรภ์อาจติดโรคจากมารดาที่เป็นโรคเอดส์ได้

3. การติดต่อของโรคเอดส์

- การร่วมเพศกับผู้ป่วยหรือมีเชื้อโรคเอดส์
- การรับถ่ายเลือดจากผู้ป่วยหรือมีเชื้อโรคเอดส์
- การใช้เข็มฉีดยาร่วมกับผู้ป่วยหรือมีเชื้อโรคเอดส์
- จากแม่ที่ตั้งครรภ์ป่วยเป็นโรคเอดส์ ติดต่อไปถึงลูกที่อยู่ในครรภ์

4. อาการของโรคเอดส์ แบ่งได้เป็น 3 แบบ แต่ผู้ที่เป็นโรคเอดส์ส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีพฤติกรรมแบบรักร่วมเพศ และมีความสัมพันธ์ทางเพศกับชาวต่างประเทศที่ป่วยหรือบุคคลที่ป่วยเป็นโรคนี้

แบบที่ 1 หลังจากได้รับเชื้อไวรัสโรคเอดส์แล้วไม่ปรากฏอาการใดๆ แต่แพทย์มีวิธีการตรวจได้ว่าผู้นั้นได้รับเชื้อนี้อยู่ในร่างกาย

แบบที่ 2 จะปรากฏอาการอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

- ต่อม้ำเหลืองที่คอ รักแร้ และที่อื่น ๆ โศ เป็นเวลานาน

³⁰กระทรวงสาธารณสุข, เอกสารเผยแพร่ มาตรฐานโรคเอดส์กันเกิด (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2530), หน้า 4 - 12 (กอ.3.30).

- น้ำหนักตัวลดมากโดยหาสาเหตุไม่ได้
- ท้องเดินบ่อย และ เรื้อรัง
- อาจมีอาการไอคล้ายเป็นหวัด
- มีฝ้าขาว ๆ บนลิ้น และลำคอ

แบบที่ 3 เป็นระยะที่โรคเอดส์แสดงอาการเต็มที่จะมีอาการต่างๆ ร่วมกัน

- ค่อมน้ำเหลืองทั่วไปโต
- มีอาการของปอดบวม
- มีอาการทางสมอง เช่น ชัก อัมพาต
- อ่อนเพลียมาก น้ำหนักลดมาก
- ท้องเดินบ่อยและ เรื้อรัง
- มีอาการไข้เรื้อรัง
- อาจมีอาการเป็นผื่นจ้ำ ๆ คล้ายหูดเลือดตามร่างกาย

5. การป้องกันโรคเอดส์

1. ควรสวมถุงยางอนามัยเวลาร่วมเพศกับคนแปลกหน้า
2. อย่าร่วมเพศกับผู้ป่วยหรือสงสัยว่าเป็นโรคเอดส์
3. พยายามอย่าเปลี่ยนคู่นอนในหมู่รักร่วมเพศชาย
4. ผู้ป่วยโรคเอดส์ห้ามบริจาคเลือด
5. อย่าใช้เข็มฉีดยาร่วมกับผู้อื่น

6. สถานที่ตรวจโรคเอดส์

1. กองกามโรค กรมควบคุมโรคติดต่อ
2. โรงพยาบาลศิริราช
3. โรงพยาบาลรามธิบดี
4. โรงพยาบาลกรุงเทพ
5. โรงพยาบาลเคหา
6. โรงพยาบาลจุฬา
7. โรงพยาบาลราชวิถี
8. โรงพยาบาลเปาโล
9. โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์

<u>หญิงอาชีพพิเศษ</u>	หมายถึง ผู้หญิงที่ประกอบการ เพื่อสำเร็จความใคร่ของผู้อื่น โดยมีสินจ้างรางวัลแลกเปลี่ยน หรืออาชีพที่ขายบริการทางเพศทุกประเภท
<u>ชายรักร่วมเพศ- หรือ เกย์</u>	หมายถึง ผู้ชายที่มีพฤติกรรมรักร่วมเพศ (Male Homosexuality) หรือผู้ชายที่มีพฤติกรรมรักได้ทั้ง 2 เพศ (Male Bisexuality)
<u>สถานบริการ</u>	หมายถึง สถานที่มีการค้าประเวณีโดยตรง เช่น สำนักโสเภณี หรือสถานที่ที่มีการค้าประเวณีแอบแฝงอยู่กับบริการชนิดอื่น ๆ เช่น สถานอาบอบนวด โรงน้ำชา โรงแรม ฯลฯ
<u>คลินิกสถาน- กามโรคบางรัก</u>	หมายถึง คลินิกของกองกามโรค กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งให้บริการการตรวจสุขภาพอนามัย เกี่ยวกับโรคติดต่อทางเพศ สำหรับประชาชนทั่วไป
<u>คลินิกสุขภาพ- ชาย พัฒนพงศ์</u>	หมายถึง คลินิกของกองกามโรค กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งให้บริการการตรวจสุขภาพอนามัย เกี่ยวกับโรคติดต่อทางเพศ สำหรับประชาชนทั่วไป เฉพาะเพศชาย เท่านั้น

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวคิดในการปรับปรุงการสื่อสารในโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเผยแพร่ข่าวสารและการวางแผน เพื่อใช้แหล่งข่าวสารที่เหมาะสมในการให้ความรู้และการปฏิบัติในการป้องกันโรคเอดส์ และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์อื่น ๆ
2. เป็นข้อมูลเบื้องต้นเป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับการใช้สื่อ เพื่อเผยแพร่ข่าวสาร-สาธารณสุขแก่หญิงอาชีพพิเศษ และชายที่มีพฤติกรรมรักร่วมเพศ ในเรื่องอื่น ๆ และใช้ประโยชน์สำหรับการอ้างอิงได้
3. ผลการวิจัยครั้งนี้ อาจใช้ประเมินผลโครงการการเผยแพร่ข่าวสาร และความรู้ในเรื่องโรคเอดส์จากแหล่งต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นแนวทางหรือประโยชน์สำหรับโครงการนั้น ๆ นำไปใช้ปรับปรุงกิจกรรมการสื่อสารเพื่อสังคมในการพัฒนาต่อไปได้